

SİYASAL BAĞNAZLIĞIN (HOŞGÖRÜSÜZLÜĞÜN) DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER VE KORKU BİÇİMLERİ İLE İLİŞKİSİ

The Relationship of Political Bigotry (Intolerance) With Demographic Variables and Form Fear

Ayşe ÖZPOLAT

Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Elazığ, asayi@firat.edu.tr, orcid.org/0000-0003-3586-9745

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
12.01.2022
Kabul/Accepted:
26.10.2022

DOI:

10.18069/firatsbed.1056985

Anahtar Kelimeler

Bağnazlık, Siyasal
Bağnazlık, Önyargı Korku

ÖZ

Bu çalışmada, siyasal bağnazlığın demografik değişkenler ve korku biçimleri ile ilişkisi analiz edilmiştir. Bağnazlık, fikirde, dinde ve ideolojide sıklıkla karşılaşılan bir davranış biçimi olup bir inanışa aşırı ölçüde bağlanmak, başka bir inanışı kabul etmemektir. Bağnazlık köklerini önyargıdan alır ve önyargının katılaşmış hali olarak da görülebilir. Bu davranışın sosyal yaşam içinde bir çok faktörün etkisiyle ortaya çıktığı söylenebilir. Bu faktörler, güvensizlik ve korku, kişilik yapısı, bilgisizlik, çıkar, toplumdaki hızlı yapılaşma, felsefi düşünme eksikliği, kendi eksikliğini örtme ve kendine güvensizliktir. Bu araştırmanın örneklem grubu seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme göre ve Elazığ ili evreninde kartopu örnekleme yönteminde dahil edilerek çevresi ve kendisi tarafından bağnaz kabul edilen kişilerden oluşturulmuştur. Araştırma, bazı parti merkezlerine ulaşarak ve toplum içerisinde kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak 423 kişiden elde edilen verilerle yapılmıştır. Araştırmada sonuçlar SPSS 22 programıyla değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. İstatistiksel olarak değerlendirmeler, ortalama, T testi, Anova analizi olarak yapılmıştır. Ortalamalar standart sapma ile birlikte verilmiştir. Araştırma sonucunda siyasal bağnazlık ile eleştirilme, alay edilme, yalnızlık, cezalandırılma, iş bulma korku biçimleri ve bazı demografik değişkenler ile anlamlı ilişki bulunmuştur.

ABSTRACT

In this study, the relationship of political bigotry with demographic variables and fear styles was analyzed. Bigotry is a form of behavior that is frequently encountered in ideas, religions and ideology, and it is excessive attachment to one belief and not accepting another belief. Bigotry is rooted in prejudice and can be seen as a congealing of prejudice. This behavior can occur under the influence of many factors in social life. These factors are; insecurity and fear, personality structure, ignorance, interest, rapid construction in society, lack of philosophical thinking, hiding one's own deficiency and lack of self-confidence. The sample group of this research was formed according to non-random purposeful sampling and by including snowball sampling method in the universe of Elazığ province, from people who were considered bigoted by their environment and themselves. The research was conducted with the data obtained from 423 people by reaching some party centers and using the snowball sampling method in the community. In the research, the results were evaluated with the SPSS 22 program. Statistical evaluations were made as mean, T test, Anova analysis. Means are given with standard deviation. As a result of the research, a significant relationship was found between political bigotry and criticism, mockery, loneliness, punishment, fear of finding a job and some demographic variables.

Atıf/Citation: Özpolat, A. (2023). Siyasal Bağnazlığın (Hoşgörüsüzlüğün) Demografik Değişkenler ve Korku Biçimleri ile İlişkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 1(269-287).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ayşe ÖZPOLAT, asayi@firat.edu.tr

1. Giriş

Kişi, metotlu düşünceden, bilimsel zihniyetin, akılcı ve bilgiye dayalı bilgisinden uzak olduğunda bağınaz davranışlar ortaya çıkar ve bağınazlık aynı zamanda politik eğilimle ilgilidir (Başçı,2004:166). Siyaset kurumu gücün ve otoritenin en belirgin şekilde kendini gösterdiği bir alan olarak dinamik çatışmaları içerisinde barındırmaktadır. Bağınazlık, hoşgörüsüzlük ya da fanatikliğin görünür olduğu bu kurum içindeki gruplar, çatışmalarını önyargılardan ve çıkar çatışmalarından almaktadır. Engellenen veya engellenme inancı bulunan grupların statüye ulaşamama veya var olan statüyü kaybetme korkusuna ilaveten ekonomik koşulların zorlu süreçlerden geçmesi önyargı kökenli bağınaz davranışları artırmaktadır (Allport, 2016:416). Siyasal düzlemde kişilerin kendilerini engellenmiş hissiyle birlikte gelecekte de engelleneceği düşüncesiyle tehdit altında hissetmesi ve siyasi grupların birbirlerinin sosyo-ekonomik olarak kıyaslaması sonucunda görece yoksunluk hissinin artması, çıkar çatışmaları, bağınaz davranışların en uç noktası olan siyasi şiddetin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Kalaycıoğlu, 1984:280). Şiddetin yıkıcılığı düşünüldüğünde siyasi kutuplaşmanın önüne geçilmesi için bağınazlığın ve kökenindeki önyargının oluşmasında etkili olan faktörler incelenmeli çözümler üretilmelidir.

Önyargıları iyi-kötü ekseninde değerlendirmenin ötesinde önyargının fonksiyonlarına bakıldığında toplumsal değişimin kökeninde önyargının olduğu ve toplum birey ekseninde önemli fonksiyonun olduğu söylenebilir. Önyargıların oluşumunda etkin olan rekabet, statü gibi birçok faktörlerle siyasi davranış şekillenebilir ve kişilerde siyasi önyargılar oluşturulabilir. Önyargıların temel olduğu siyasi davranışların toplum içi taraf olmaya en uç noktada kutuplaşmaya ve bağınaz davranışların sergilenmesine neden olacağı söylenebilir. Fakat Gadamer'in vurguladığı gibi önyargı bir zihinsel gerekliliktir (Kargıoğlu, 2021:181). Taraflar arasında önyargının zorunluluğu da buradan kaynaklanmaktadır. Önyargının zorunluluğundan kaynaklı olarak bağınaz davranış için köken tartışmasının ötesinde tartışılması gereken önyargı değil bağınazlık, taraftarlık değil kutuplaşma, uzlaşmazlık ve dogmadır. Bir sorun olan siyasi bağınazlığın ve eyleme dönmüş hali siyasi şiddetin önyargıdan beslenmesine rağmen temel sorun uzlaşmazlık ve dogmalardır.

Yapılan bu çalışmada, kökeninde önyargılar olan siyasi bağınazlığın araştırmanın bağımsız değişkenleri çerçevesinde oluşturulan faktörler T testi ve Anova analizleriyle değerlendirilerek sunulmuştur. Bu araştırma literatürdeki siyasi bağınaz davranışların nedensel değerlendirilmesi olduğundan toplumda bağınaz davranışların ve şiddetin engellenmesinde; güven ortamının ve toplumsal barışın oluşması için yol göstericiliği umulmaktadır.

2. Bağınazlık Kavramı, Kökeni ve Oluşumu

Bağınaz kelimesi bir sıfat olarak TDK'da "Bir düşünceye, bir inanışa aşırı ölçüde bağlanıp ondan başka bir düşünce ve inanış kabul etmeyen, mutaassıp, fanatik." olarak tanımlanmaktadır. Bağınazlık isim kökeniyle "bir kimseye veya bir şeye aşırı düşkünlük ve tutkuyla bağlılık, bağınazca davranış, taassup, mutaassıplık, fanatizm, fanatizm." olarak tanımlanmakta ve bu tanımda eylemsel boyut dikkat çekmektedir. İngilizce sözlüklerde ise bağınazlık, zealotry, "rigid", "extreme", "fanatisme", "intolerance", olarak geçmekte "hoşgörmezlik", "fanatizm", "yobazlık" "dar görüşlülük", "militanca savunuculuk", "yanlış davranış", "eğilmez", "partizanlık", "katı", "bilgisizlik", "sert", "şiddetli" olarak anlamlarında kullanılmaktadır (Başçı, 2004:163-164). Bağınazlık bu tanımlarla birlikte fikirde, ideolojide ve din de sıklıkla karşılaşılmaktadır. İnsanca yaşamın ve toplumsal gelişimin önünde engel olan (Aşkın, 1986:143) bağınazlık; baskı, alay etme ve ayrımcılıktan şiddet, ölüm ve işkence gibi birçok eylemin kökeninde bulunmaktadır (Başçı, 2004:163-164).

Bağınazlığın kökeni hakkında birçok açıklama bulunmaktadır. Bu açıklamalardan birini yapan Descartes, fikri bağınazlığın köklerini çocukluk dönemindeki eğitim stratejisindeki arzu ve nefret duygularının kullanılmasında bulmuştur. Descartes'e göre zıt gibi görünen bu iki duygu insanı idare etmede kullanılırken, hüküm vermede de neden olmaktadır. Bundan kurtulmanın yolu hiç bir şeyin açık bilgisine sahip olmadan peşin ve acele hüküm vermeden kaçmaktan geçmektedir. Descartes, bağınazlığın oluşmaması yani zihni geliştirmeyi engelleyen ve bağımlılığa neden olan kuralların oluşmaması için dört kurallı bir yöntem oluşturmuştur. Bu yöntemin en başında doğruluğu aşikâr bilinmeyen bir şeyin doğru diye alınmaması ve acelecilikten, önyargıdan itinalı bir şekilde kaçınılmasıdır (Descartes, 1967:155) .

Arka planında kişinin hoş göremediği davranışlar olan bağınazlığın nedenlerini Başçı (2004:166) şöyle sıralamıştır;

1. Toplumda idealize edilen dokunulmaz değerler meydana getirirken kişi kendi eksiklerini örtmek için bağnaz davranışlar sergilenmektedir.
2. Toplumda idealize edilen dokunulmaz değerler meydana getirirken kişi, bazı çıkarlar sağlamak için ki bu çıkarlar kaygı oluşturarak bağnaz kişinin haklılığına olan güvensizlikleri kişiyi hoşgörüden uzaklaştırarak nefrete yol açabilmektedir.
3. Kişinin kişiliğiyle ilgili sorunlar (dışa açılmanın bir parçalanma veya kendisinden koparılmaya olarak görüp kendi inşa ettiği kalesine sıkı sıkıya kapanma) bağnazlığa neden olmaktadır.
4. Kişinin bilgisizliğinden kaynaklanan bağnazlık sonucunda bağnaz kişiler başkasının saflığından ve bilgisizliğinden faydalanarak güç sağlama gayreti için bağnazlığa sığınmaktadırlar.
5. Kişinin kendisine güvensizlikten kaynaklanan korku bağnazlığa neden olmaktadır.
6. Akılcı düşünmenin temel ilkelerinden olan hürriyetten yoksunluk bağnazlığa neden olmaktadır.
7. Toplumdaki hızlı yapı değişiklikleri bağnazlığa neden olmaktadır.
8. Felsefi düşünme eksikliği bağnazlığa neden olmaktadır.

Goleman'a göre bağnazlık kaynağını önyargılardan almaktadır. Önyargıların oluşturduğu ve beslediği nefret duygusu bağnazlığı yaşatan unsurdur (Goleman, 2011:212). Bundan dolayı bağnazlığın kökleri önyargıların oluşumunda aranmalıdır. Sosyal mesafeyi artıran aynı zamanda da düşmanca duygulara da yol açan ve bir tutum türü olan önyargıların (Bakırcıoğlu, 2012:1572), sosyal psikolojik olarak kökenine inildiğinde Allport ve Lippmann'ın açıklamaları oldukça önemli yer tutar. Kalıp yargılar Lippmann'a göre kültürel geleneklerden, grubun çıkarlarına ve iç grubun dışarıdakilerden farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Önyargıların oluşumunda ve pekiştirilmesinde kitle medyasının etkisi üzerine vurgu yapan Lippmann'a göre, bir uyarıcı olarak dışarıdan gelen basılan ya da konuşulan sözcüklerin bir dereceye kadar kalıp yargıların bir kısmını harekete geçirmektedir. Lippmann'a göre kalıpyargıların harekete geçirilmesiyle birlikte aktüel duyarlılık ve peşin hüküm de insanın bilincine yerleşmektedir. Bakılanla öngörülenin örtüşmesi ise yani kişinin deneyimleri düşüncelerini onaylaması sonucunda önyargılar daha kuvvetlenmektedir. (Gürel, 2011:108). Allport'a göre önyargı ile aile arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Ebeveynin çocuğa önyargılı inançları ve değerleri öğretmekten ziyade aile içinde bulaşıcı ortamdan çocuğun onu kaptığını söylemektedir. Ona göre özellikle "baskıcı, sert ya da eleştiren bir ev" önyargının temelini atmaktadır. Ailedeki bozukluklarla ilişkisi olan önyargının paronoyayla benzerliğine de değinen Allport, kişinin kategorize etmekten zevk alması, düşmanlık ve mantıksızlığın bu iki olgunun benzerlik noktaları olduğunu savunmuştur. (Allport, 2016:342,344).

Engellenme ve önyargı arasında ki ilişkiyi açıklayan Allport, önyargının sosyal bir olgu olduğunu, sosyal bir bağlam gerektirdiğini ve engellemelerin sosyal nitelik taşıdığı takdirde önyargıya etki edeceğini belirtmiştir. Allport, statü ihtiyacı, cinsellik ihtiyacının sürekli engellenmesi, evde ve okulda yaşanan karma engellenmeler, başarısızlıklara ve engellenmelere şans faktörünün yüklenmesi, ekonomik olarak engellenme, rekabetçilik, sosyal değişimlerle birlikte görülen engellenme ve güvensizlik dönemleri, savaşlar, ulusal tehlike dönemleri ve savaş sonrası yapılanma dönemlerinde ölü ve yaralıların, vergilerin kaygıların yurt içi sürtüşmeyi artırdığı dönemlerde önyargıların arttığını söylemiştir (Allport, 2016: 387,391).

Allport kişilikle önyargı ilişkisini de açıklamıştır. Ona göre her birey kendine özgüdür ve kişinin bireysel ayırıcı özellikleri, kişisel eğilimleri bulunmaktadır. Kişilik ve önyargı arasında ki ilişkiyi genelleştirilmiş önyargıya maruz bırakılan ve genelleştirilmiş hoşgörüyeye maruz bırakılan kişilik olarak ikiye ayırarak incelemiştir. Önyargılı kişiliği yetkeci (otoriter) kişilik olarak tanımlarken önyargının bu kişi için psikolojik olarak işlevsel ve kişiliğinin derinlerinde yatan ihtiyaçlarını karşıladığını söylemektedir. Bu kişi özünde ego zayıflığından kaynaklı olarak, iç gerilimler, çatışmalar, endişe ya da dış dünyada oluşan değişimler, belirsizlikler, korku ile başa çıkmada ayırıcı özellikler seti barındırmaktadır. Yani önyargılarla kişi başarısızlıkları konusunda içini rahatlatır, şundaki davranışlarının güvenli rehberi kabul eder ve geleceğe de güvenle bakmasını sağlar. Allport, kişiliğin tutumların oluşmasında ki önemli olan rolünü açıklarken kişisel eğilimlerin kişinin kişiliğinin bir yansıması ve özgünlüğünün bir unsuru olarak görmekte ve siyasal kişiliğin siyasal eğilimin oluşmasında etkili olduğunu ve doğal olarak kişinin siyasal tutum ve davranışını oluşturduğunu söylemektedir (Allport, 2016:445-457, Gürel, 2011:118).

Önyargılı kişilikte önyargı egoya yabancılığın ve kesinlik, otorite, güvence isteme amacına hizmet eder. Yaşam parça parçadır. Allport, bağnaz kişilikler konusunda yapılan çalışmalar sonucunda çarpan sonucunda bilinç ve bilinçdışı tabakaların arasında net bir bölünmenin bulunduğunu söylemiştir. Yapılan araştırmalarda kişilerin mutlu, cana yakın, iyi uyum sağlamış olan dış görünüşün altında pusuda olan kaygı, ebeveyn nefreti, tahrip

edici acımasız duygular, kıskançlık, kuşku ve düşmanlık bulunmaktadır. Allport, kendini tehdit altında hisseden kişiliklerin, güvensizlik ve endişenin yetkeci (otoriter) kişiliğin yedi yüzünün ürettiğini savunmuştur. Kişi korkarak çatışmalarıyla yüzleşmekten kaçmakta ve zayıf egosunu cesaretlendirmek için ebeveynlere yönelik ikirciklilik (kızgınlık ve eleştirel olmayan bir olumluluk), ahlakçılık (geleneksiliğin dışında olana acımasızlık), iki zıt gruba ayırma (iyi-kötü, doğru-yanlış), kesinlik ihtiyacı (muğlaklığa dayanamama ve tutarlılık ve norm oluşturma), dışlama (dış kontrol odaklılık), kurumsalcılık(kurumlara bağlılık) ve otoriterlik (bireyselliğin oluşturduğu belirsizliğe karşın toplumda hiyerarşiyi ararlar) kişilik özelliklerini oluşturarak bu özelliklerin oluşturduğu önyargılara sığınmaktadırlar (Allport, 2016:445-457; Gürel, 2011:121).

Myers (2017) “Sosyal Psikoloji” kitabında önyargının kaynaklarını sosyal, bilişsel ve motivasyonel olarak üçe ayırmıştır. Önyargının **sosyal kaynakları** olarak şunları sıralamıştır:

1. Sosyal eşitsizlikler: “Statüdeki eşitsizlik önyargıyı besler.” Şöyle ki statü farkındalığının oluşması için bir üstünlüğün olması gerekmektedir. Önyargılar gücü ve üstünlüğü elinde tutanlar için sosyal ve ekonomik üstünlüklerinin meşrulaştırma yoludur. Kölelerin efendileri tarafından hırstan yoksun, tembel ve sorumsuz olarak görülmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Statü ve sunduğu olanaklar olarak en tepede bulunma arzusu sosyal baskınlığı yüksek olan insanların önyargıları destekleyen siyasi görüşleri desteklemelerine de neden olmaktadır. Kişisel faktörler olarak da sınıflandırılacak bu temel, sosyal eşitsizliği devam ettirme arzusuna sahip olan Makyavellist tutumları benimseyen kişilerden kaynaklıdır (Duckitt, 2001:51-52)
2. Sosyalleşme: Sosyalleşme sonucunda kişilerin eşitsiz statüde olmaları, öğrenilmiş değer ve tutumları da kapsayan sosyal kaynaklardan önyargılar oluşmaktadır. Çocuklar sosyalleşirken özellikle annenin gördükleriyle önyargılarını oluşturmaktadırlar (Aşkın, 1986:141).
3. Otoriter Kişilik: Otoriter kişiler, erken yaşantılarında sıkı bir disipline maruz kaldıklarından dolayı dürtü ve düşmanlıklarını dış gruplara yansıtmalarına neden olmaktadır. Bu kişilerin çocukluklarından itibaren güç ve statüye aşırı ilgili olmaları ve güvensizlikleri, belirsizliğe toleransı güçleştirmekte ve doğru-yanlış şeklinde düşünme şekline neden olmaktadır. Bu kişilerde iç gruplardaki otoriteye itaatkâr ve saygı, zayıflığa tahammülsüzlük görülmektedir (Demir, Derelioğlu, 2010:100-108).
4. Din: Din ve önyargı arasında ki ilişki karmaşıktır. Allport ve Ross, dinin başlı başına bir yaşam amacı halinde yaşanmasını tercih eden kişilerin dini daha çok başka amaçları için bir araç olarak kullananlara göre daha düşük önyargıya sahip olduklarını belirtmişlerdir (Allport, 2016:493).
5. Uyma: Önyargının sosyal olarak kabul edilmesi atalet tarafından devam ettirilmesine neden olmaktadır. İnsanın sevilme ve kabul edilme ihtiyacından kaynaklı yönlendirilmeleri ve moda uyma istenci sonucunda başkalarının eylemlerine bakarak ayrımcılığı destekleyebilmektedirler. Ayrıca çocuklar ebeveynlere temel değerler bakımından uyma zorunluluğu karşısında çaresizlik yaşamakta ve varlığını sürdürme adına ebeveynin örutülerini devam ettirmektedirler (Allport, 2016:337).
6. Kurumsal Destekler: Önyargı, kurumsal olarak çoğu zaman kasıtlı olmadan fark edilmeksizin işlemektedir. Sosyal kurumlar açık politikalarla veya pasif bir biçimde statükoyu güçlendiren, önyargıyı pekiştirmektedir (Karaca, Nam, 2021:173).

Motivasyonel kaynakları ise şunlardır:

1. Engellenme ve Saldırganlık: Tutkular önyargıları körükleyici işleve sahiptir. Engellenme ve saldırganlık teorisine göre kişinin bir amaca ulaşmasının engellenmesi ve acı düşmanlığa neden olmaktadır (Brown, 2010). Engellenme oldukça tehditkâr ve kaynak bilinmiyorsa düşmanlık yön değiştirmekte ve kendine günah keçisi bulmaktadır (Allport, 2016:394). Bu günah keçisi önyargıların oluşturulduğu kişi ya da gruplardır. Ayrıca rekabet önyargıyı besleyen önemli bir engellenme kaynağıdır.
2. Diğerlerinden Üstün Hissetme: Sosyal bir varlık olan insan kendi iç grubundan onur duymak ve kişisel olarak saygı görmek ister. İç grup benliği, özsaygı ve kimlikle ilintilidir. İç grup, kişinin kim olmadığını tanımlar. Dolayısıyla iç grup yanlılığı olumlu benlik algısını destekler ve kayırmacılığı artırır. Eğer iç grup dış gruba oranla daha alt statüdeyse kişi iç grup yanlılığına daha meyilli olabilmektedir.
3. Statü, Özsaygı ve Aidiyet İhtiyacı: Statüden kaynaklı olarak önyargı kişiye üstünlük hissiyle birlikte psikolojik fayda sağlamaktadır. Eğer kişinin statüsü güvende ise bu üstünlük ihtiyacı azalmaktadır. Yapılan araştırmalarda, aidiyet ihtiyacı karşılanan kişilerin dış grupları daha kabullenici oldukları görülmüştür (Allport, 2016:363, Kağıtçıbaşı, 2006:259, Gürses, 2005:151).

Önyargının **bilişsel kaynakları** ise şunlardır:

1. İnsanları Gruplara Ayırarak Kategorize Etmek: Önyargıların temeli olan kalıpyargılarla kişileri, grupları değerlendirme düşünce sürecinin bir parçasıdır. Kişileri kategorize ederek sınıflandırmak, grup içindeki benzeşikliği grup dışındaki farklılığı artırmaktadır (Sears vd. 1994:108).
2. Belirginlik/Öne çıkan İnsanları Algılamak: Belirgin olan bir birey fark edilemeyecek farklılıkların fark edilmesini sağlamaktadır (Allport, 2016:167). İki belirgin olayın çıkması ile kişiler ve davranışlar arasında hayali bir ilişkinin kurulmasına neden olarak aynı gruba ait başkalarının da davranışlarına aynı özellikleri yüklemek, grup yanlılığına yol açabilmektedir.
3. Yükleme/ Dünyanın Adil Bir Yer Oluşu: Dünyanın adil bir yer olduğu düşüncesi kurbanın suçlanmasına ve dolayısıyla başına gelenlerin onun hak etmiş olduğu varsayımına dayanmaktadır (Lerner, 1965:355-360, Rubin, Papeu. 1975:65-90).

İbn'î Haldun önyargıların oluşumunu kişinin sosyal bir varlık olmasından kaynaklı olarak mensubu olduğu zümrenin, grubun, mezhebin ve kültürün kendisine aşlamış olduğu fikirleri farkında olmadan benimsemiş olmasıyla açıklamaktadır. Doğruyu görmeyi engelleyen bu etkileniş objektifliğin önündeki engeldir. Tarafgir olarak kişi, eleştiri yeteneğini kullanmayıp bilinçli olarak yanlış olan bilgileri üretebilir, kendinin hoşuna gitmeyenleri terk edip hoşlandıklarını ise alıp yayabilme durumu bulunmaktadır. Bazı görüş veya öğretilere aşırı bağlılık, insanın itidal olmaya meyilli vasfını zayıflatır ve yalanı kabul ve nakle iter. Kişinin ruh haliyle de ilgili olan bu durum kendisinin aklını perdeleyen içgüdü ve ihtirasların, yalanların kurbanı yapabilmektedir. İbn'î Haldun'a göre dâhil olduğu zümrenin menfaatleri ve görüşleri kişiyi asılsız olanı farkında olmadan kabul etmeye zorlamaktadır (İbn'î Haldun, 83-143, Fındıkoğlu, 1951;34,82'den aktaran Atmaca, 2001:37-38).

Gadamer varoluşsal ve hermaunetik olarak önyargıyı açıklarken iyi-kötü gibi keskin bir sınıflandırma yapmamaktadır. Ona göre önyargı hem pozitif hem de negatif bir değere sahip olan fikirlerin parçasıdır. Meşru önyargıların hermaunetiğın ihtiyaç duyduğu bir şey olarak nitelendirmekte ve varlığı yargılardan çok önyargıların oluşturduğunu ileri sürmektedir. Gadamer'e göre önyargılar, tecrübe edilen koşullar sonucunda edinilen eğilimlerdir (İsbir, 2008:78)

Önyargılar toplum tarafından şekillendirilirken toplum içi davranışların tümüne etki etmektedir. Dolayısıyla siyasal davranışlar da önyargıların etkisi altındadır. Çünkü toplumun üyeleri siyasal sistem içerisinde inanç, tutum gibi siyasetle ilgili davranış kurallarına sahiptirler. Bu davranış kalıpları siyasal kültürü oluşturmaktadır. Kişilerin duyguları, bilgileri ve tercihlerini yani kısacası eğilimlerini anlatan siyasal kültür, siyasal sistemin kurulu olduğu kurumlar ve ilkelerle ilgilidir (Esgin, 1999:30). Siyasal kültür, kültürü oluşturan maddi ve manevi öğelere etki eden değişkenler tarafından şekillenmekte ve etki eden bu değişkenler birbirine bağımlıdır. "*Siyasal kültür, bir toplumun maddi koşulları, toplumsal kültürün diğer boyutları, siyasal sistemi yönetenlerin tercihleri, toplumsal olaylar ve deneyimler tarafından etkilenmektedir.*" (Turan, 1976:33'den aktaran Esgin, 1999:31). Kişinin davranışları içerisinde siyasal topluma karşı gösterdiği tepkiler siyasal davranışları oluşturmaktadır.

Siyasal kültürün şekillenmesinde demografik değişkenler ve sosyo-ekonomik değişkenler etkilidir. Eğitim seviyesi, gelir düzeyi, yaş, cinsiyet gibi değişkenlerin etkisine ilaveten, siyasal düzenin yapısı, işleyişi, siyasal kişilik ve ilgi kişilerin tutumları üzerinde etkili olmaktadır. Kişiler bir aile, arkadaş grupları, okul, meslek ve medyanın da etkisiyle siyasal kültürde var olur ve siyasal kültüre alışır. Kişi siyasal kültürün içinde bilişsel, duygusal ve yargısal etkenlerin sonucunda siyasal tutumlarını oluşturmaktadır. Siyasal yaşamla ilgili kişilerin bilgi, duygu ve davranışlarının farklılığı bireysel-toplumsal etkenler tarafından belirlenmektedir (Esgin, 1999:21,22).

Siyasal toplumsallaşma süreci her toplumda farklı olmakta ve dolayısıyla farklı sonuçlara neden olmaktadır. Converse göre siyasal parti tutma duygusu, siyasal sistemde görülen kesinti ve çalkalanmalar, sık sık rejim değişikliği, kişinin ne kadar zamandır oy kullanmış olduğu, babasının herhangi bir siyasal partiyi tutup tutmadığı ve tuttuğu siyasi partiyi çocuğuna aktarma başarısı siyasal toplumsallaşmaya etki eden faktörlerdir. Siyasal parti tutma duygusu ise seçmenin tercihini belirleyen nedendir.(Kalaycıoğlu, 1984:264) Dolayısıyla önyargıların siyasal davranış şekillendirmesi, sosyal bir varlık olan insanın zorunluluğudur. Önyargıların ortak akılla oluşumu düşünüldüğünde de toplum için de yokluğunun kargaşa olduğu (Kargıoğlu, 2021:134)sonucuna ulaşmak zor değildir.

Önyargı ve siyaset ilişkisi açıklandığında siyasetin önyargılı davranışları şekillendirici etkisi ile önyargıların siyasal davranış etkilemesi olarak iki tür etkileşimden bahsedilebilir. Günümüzde bu etkileşimi sağlayan kitle iletişim araçları ile yapılan propagandanın, toplumda önyargıları oluşmasında önemli bir gücü bulunmaktadır.

Zaman zaman kişinin kanıları ve değer yargıları bir propagandacının çarpıttığı gerçeklere ve kıskırtabildiği önyargılara bağlı olarak oluşabilmektedir (Bektaş, 2007: 144, Gürel, 2011:110).

Katı önyargıların sonucunda oluşan bağınazlık rekabet, güç ve güç çatışmalarıyla birlikte hegemonya ile ilişkili olmaktadır. Hegemonik güç, kendi gücünü korumak adına ötekini tanımlarken önyargıları oluşturmaktadır. Kendi gücünü ise rıza ile sağlanmakta ki bu rıza taraftarın çıkarlarından beslenmektedir. Toplumda çıkar çatışmalarının her zaman var olması rıza kaynaklı birliklerin oluşmasına neden olmakta ve hegemonik güç ekseninde taraf kitlesi çıkarlar ekseninde oluşmaktadır. Machiavelli, taraf olmanın öneminden bahsederken tarafsızlığın yararsız ve aykırılığına vurgu yaparak; tarafsızlık ile kimsenin gönlü kazanılamayacağını ve tarafsızlığın kişinin özsaygısını yitirmeye de neden olduğundan toplam bir kaybetmişlikle açıklamaktadır. O'na göre taraf olunan kazanmış ise sizinle kazandığı için size bağımlılık oluşur, eğer taraf olduğunuz kaybetmişse taraftar olduğunuz kendi yükselme kaderine sizi ortak edecektir (Machiavelli, 2011: 86, Üçer, 2013:15). Kazanma veya kaybetme taraflar arasındaki engellenme ve tehditleri oluştururken önyargılar şiddetlenerek bağınaz davranışlara kolaylıkla yol açabilir. Hegemonyanın alanı olan siyasal kurumlar ise kazanma ve kaybetme ilişkisinde bu hegemonik çatışmaların ve yoğun engellenilmişlik hissini somutlaştırarak görünür kılmaktadır.

3. Korku Duygusu ve Biçimlerinin Oluşumu

Korku, çeşitli memeli hayvanlarda dâhil olmak üzere evrensel bir duygu olarak uyarılara neredeyse evrensel fizyolojik ve davranışsal (kaçış, daha güçlü bir kalp hızı, kan basıncı, glikoz salınımı, hızlı nefes alımı, hızlandırılmış metabolizma vb.) tepkileri içermektedir (Prokop, 2016:1). İnsan yaşamında da en önemli tepkilerden biri olarak korku, doğuştan olup hayatta kalma mekanizmalarından biridir. Korku, tehditlere ve tehlikeye karşı oluşmakta, birincil ve evrensel bir özellik taşımakta, duygusal sürecin farklı aşamalarını içermektedir (Şen, 2021:42).

Korku duygusunun oluşumuna yönelik birçok tartışma bulunmakla birlikte davranışçı, ekol, ses ve düşme korkusunun doğuştan geldiğini diğer korku biçimlerinin ise ebeveynlerin davranışlarının sonucunda oluştuğunu savunmuştur. Watson deneysel çalışmalarında küçük bebeklerde ağrı, yüksek ses ve desteğin kaybolmasıyla korku duygusunun oluştuğunu gözlemiştir. Büyüme süreciyle birlikte korku duygusu, birey için uyarının tehdit olarak algılanması ile başlar fakat bu algılama akılcı ve akıldışı da olabilmektedir (Elmacı, 2008:18). Dolayısıyla korku duygusu bireyin düşüncelerinden kaynaklanmakta ve aynı duruma farklı bireylerin farklı tepkiler vermesine neden olabilmektedir (Sarı, 2021:139). Seligman ise korkuların insanın hayatta kalmak için karşılaştığı tehdit içeren olaylar ve durumların evrimsel geçmişiyle ve öğrenmeyle ilgili olduğunu savunmaktadır (Prokop, 2016:2).

Korkunun öğrenmeyle ilgisini araştırmacılar hayvanlar üzerinde yaptıkları deneylerle de açıklamışlardır. Primatlar üzerine yapılan deneyler neticesinde yavru primatların ilk kez yılanla karşılaşmalarına rağmen yilandan korktukları yılanla birlikte çiçek gösterilmesi sonucunda ise primatların çiçekle yılan arasında bağlantı kurdukları daha sonra ise sadece çiçekten de korktukları gözlemlenmiştir. Bu deneyler korkunun doğuştan ve biyolojik özelliğiyle birlikte öğrenilebildiğini ve toplumsal boyutunu da göstermektedir. Korkunun kültürel yönü onun işlevsel özelliğinin yani toplumsal bir uyum aracı olduğunu göstermektedir. Birey toplumda yaşarken toplum ondan bazı şeylerden korkmasını ister ve bu beklenti çerçevesinde sosyalleşme süreci boyunca korkuyla sürekli karşılaşır. Aslında bireyin toplumsallaşması da yine korku duygusunun sonucudur. Bilmediği şeylerden dolayı oluşan korkunun oluşturduğu gerilimi hafifletmek ya da korkulardan kurtulmak için birey toplumsallaşmayı tercih eder. Fakat toplumsallaşma yeni korku biçimlerinin kaynağını oluşturmaktadır. Mutlak bir itaati sağlayan bir araç olarak korku kültürünün altında yatan ise sen-ben anlayışıdır. Bu anlayış ait olma gereksiniminden kaynaklıdır. Kişi, yalnızlıktan ve kendi sorumluluklarından kurtulma gereğiyle sen anlayışına sığınır ve kişinin dış kontrol odaklı bir kişilik yapısı geliştirmesine neden olur. Korkunun oluşmasındaki ben anlayışı ise, insanlara güvensizlik ve onları aciz olarak görüp denetleme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Ben anlayışı işbirliğini ve eşit ilişkileri kabul etmemekle birlikte ben ve sen anlayışı birbirini tamamlar, besler aynı zamanda ve korku kültürünün temelindeki takas döngüsünü oluştururlar (Eren, 2005:2, 4). Temelinde sosyal ilişki ve bireysellik olan bu anlayış, ötekinden gelecek tehlike ve tehdit olasılıklarının korkularını barındırmaktadır. Fakat kişi yalnızlık gibi aidiyet ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda da kaygı yaşayabilmektedir. Bu durumu Adler kişinin içsel çatışmasında göstermektedir. Adler, korku ya da korkaklığı bireyin çevresine düşmanca tutumunda bulmaktadır. Korkaklığın sonuçları olarak birey,

yaşam süreci boyunca kendi hayatını kendisine zehir eder, başkalarıyla ilişki kurmasını, huzur içinde yaşamasını ve verimli olabilmesinin engeller. O'na göre korku, yaşamın tüm ilişkilerine sirayet edebilir ve kendi içerisinde paradoksları barındırabilir. Korkularından dolayı birey, toplumdaki uzaklaşabileceği gibi yalnızlıktan korktuğu içinde diğer bireylere yanaşabilmektedir. Adler, korkaklığın insanı bencilleştirdiğini, hırsırları ve açgözlülükleriyle birlikte üstünlük ve egemenlik kurma eylemlerinin temelinde olduğunu söylemektedir (Adler,2018:270, 274). Kişinin bencilliği, hırsırlarıyla oluşan açgözlülüğü önyargı nedenidir (Allport, 2016:416).

Korku duygusu bir araç olarak günümüz koşullarında büyük ölçüde küresel iktisadın belirlenimi altındadır ve insanlar korktukları halde korkularının farkında değildir. Modern dönem korkuları birçok öğeyi barındırmaktadır. Belirsizlikten beslenen korku, Sennet'e göre yeni kapitalizm kültürü, bir seferlik işlemlere, tek tek olaylara ve müdahalelere ayarlı olduğundan iş dünyasında, siyasette ve kamu kurumlarında kısa vadeli düşünmenin egemenliğinde kurgulanmaktadır. Firmaların bu işleyiş prensibi belirsizlik oluşturmakta bu belirsizlik ise sistemin kendini yaşatma aracı olarak korkuyu kullanmaktadır. Dolayısıyla belirsizlik durumuyla bireylerin korkuları aktif tutulmakta ve emeği bağımlı hale getirilmektedir (Sennet, 2011:39,111).

Geleneksel dönemlerde iktidar gücünü ölüm korkusuyla sağlarken günümüzde iktidar için beden yaşama ve üretim ve tüketime eklenen beden sistemin varoluş koşuludur. Öldürmek yerine sosyalizasyonun ilk aşamalarından itibaren birey okul, ordu, hapishane ve akıl hastaneleri ile üretim sürecine uygun hale getirilir. Burada esas olan sistemin ürettiği forma uymama korkusudur. Bireyin öznelliğinin içeriğini belirleyen bu korkuyla sistem kendini yeniden üretmek için bireyin bedenine ve benliğine sahip olmak zorundadır. Bireyin başkaları tarafından her eleştirilişi ile içerik yeniden kurulmaktadır (Özpolat, 2018: 50).

Toplum olarak korku duygusunun kurgusunu açıklayan Sayar'a göre ise modern politikada kişinin kurumsal çatılara ait olduğuna inandırması ve kaderini tayin edebilme yanılması ile kişinin ilk endişeleri başlatmakta kişinin aidiyet ihtiyacının karşılanmaması, bir boşluk hissine ve kaygıya neden olmaktadır. Bilgi ve teknoloji ilerledikçe de tehlikenin kaynağı cehaletten ziyade bilginin kendisi olmaktadır. Günümüzde güvenlik, hastalık, yabancı, çocukların yetersiz eğitimi, küresel ısınma, terör, depresyon, ordunun siyasete müdahalesi, yetenek yitimi gibi geleceğin tehditleri karşısında birçok kaygı ve korku biçimleri yaşanmaktadır. Bu tehditler altında kimse geleceğini değiştireceğine de inanmamaktadır (Sayar, 2021:122,123). Furedi, korku ve paniğin kaynağını "*güvensizlik hissini ve insanın çözümlerinin tükendiği duygusunun çakışması*" (Furedi, 2014:113) olarak görmektedir. Bireyler bireyselleşme ile yalnızlaştırılırken, güvenlik ve istikrarın bireyler tarafından arzu edilmesi ise korku duygusunu canlı tutmaktadır. Birey kendini güvende hissetmek için soyut sistemde uzmanlık ve sistemin içerisinde bulunan kişilerin etkinliklerine, yasal yaptırımlara, mesleki ahlak kurallarına, meslek içi denetimi sağlayan araçlara bel bağlamaktadır (Giddens, 1994:92). Korku duygusu modern bireyin bu yönelimleriyle ancak azalabilmektedir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada literatür taranarak araştırmacı tarafından soru havuzu oluşturulmuştur. Daha sonraki aşamada kapsam geçerliliği için siyaset ve sosyal bilimler, kamu yönetimi ve istatistik alanında uzmanlığı almış dört öğretim elemanının görüşlerine başvurulmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda bazı maddeler yeniden düzenlenirken benzer ifadeler çıkarılmıştır. Siyasal bağınazlık tutumunu temsil ettiği düşünülen toplam 25 maddeden oluşan üçlü Likert tipi ölçek elde edilmiştir. "Siyasal Bağınazlık" ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 25 maddede 0,825 olarak bulunmuştur. Siyasal bağınazlık alt boyutları; "genel bağınazlık, partiye yönelik bağınazlık maddi/manevi faydaya yönelik siyasal bağınazlık, aileye yönelik siyasal bağınazlık tutum ve eylem" olarak 4 gruba ayrılmıştır. Araştırmada yer alan korku biçimlerine ait sorular, ise 6 maddeden oluşturulmuştur. Cronbach Alpha değeri 0,682'dir. Bu değerlere bakıldığında korkuya dair maddelerin $0,61 < \alpha < 0,80$ değerleri arasında olduğundan orta güvenilirlikte olup kabul edilebilir sayılmaktadır. Siyasal bağınazlığa ait maddelerin ise $0,80 < \alpha < 1,00$ arasında olması ise ölçeğin yüksek güvenilir olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2016:48).

4.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın konusunun siyasi bağınazlık olmasından kaynaklı olarak ulaşılan kişilerde fişlenme korkusundan kaynaklı olarak anketi doldurmada isteksizlik veya ret etme davranışları görülmüştür. Toplamda 700 anket formu dağıtılmıştır. Bazı katılımcıların doldurdukları anket formlarındaki önemli boyuttaki eksiklikten kaynaklı olarak 423 anket formu değerlendirilmeye alınmıştır. Ayrıca literatürde siyasal

bağnazlıkla ilgili çalışmaların kısıtlı oluşu araştırmanın sonuçlarının karşılaştırılarak değerlendirilmesinde kısıtlılığa neden olmuştur.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Evren, Elazığ ilinde yaşayan çevresi ya da kendisi tarafından siyasal bağnaz veya fanatik olarak nitelendirilen kişilerden oluşturulmuştur. Bu çalışmada örneklem, araştırmacının amacına ve araştırmacının yargısı kullanılarak oluşturulan (Balcı, 2013: 104) seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme göre oluşturulmuştur. Örneklem büyüklüğü değişkenler arasında ki kategoriler, ilişkiler tayin edilene kadar devam ettirilir (Lin, 1976: 158-159). Bu araştırmacının amacı dâhilinde örneklem grubu siyasal bağnazlık düzeyleri yüksek bireylerden oluşturulmuştur. 2021 yılı Kasım ve Aralık aylarında parti il merkezlerine anket formu götürülerek ve kartopu örneklem yöntemi de dâhil edilerek çevresi tarafından siyasal bağnaz, fanatik veya hoşgörüsüz olarak nitelendirilen kişilere ulaşılmış ve uygulama yapılmıştır. Örneklem grubu 423 kişiden oluşmaktadır. 700 anket formu dağıtılmasına rağmen anket formlarının tesliminde sayısal azalma veya anket doldurmada yapılan önemli boyuttaki eksiklikten kaynaklı olarak 423 anket formu değerlendirilmeye alınmıştır.

4.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, siyasal bağnazlığın (fanatizm, hoşgörüsüzlük, taassup) korku biçimleri arasındaki ilişkileri ve etkileri açıklayan modeller geliştirmek ve bu modelleri test etmektir. Bu genel amaç doğrultusunda, cinsiyet, medeni durum, boy ve kilo, anne-babanın evliliği, sağ veya ölü olması ve öz veya üveylik durumu, öğrenim düzeyi, mesleği, uzun süreli barınılan yer, ailenin ekonomik durumu, sigara içip içmeme durumu, uyku sorununun olup olmama durumu, arkadaşına güven, yalnızca kendi gücüne/becerisine/bilgisine güven, çaresizlik, kendine ve başkasına şiddet uygulayıp uygulamam durumu, değişkenleri ve ifadeleri açısından korku ve siyasal bağnazlık ilişkileri çerçevesinde en iyi açıklayan temel modelleri belirlemek ve alternatif modeller geliştirmek alt amaçlar olarak belirlenmiştir. Araştırmanın hipotezleri ise şu şekilde oluşturulmuştur: H1a: Siyasal bağnazlık ve korku biçimleri arasında anlamlı ilişki vardır.

H1b: Siyasal bağnazlık ve demografik değişkenler arasında anlamlı ilişki vardır.

Bu araştırmanın önemi demografik değişkenlerle birlikte siyasal bağnazlık ve korku biçimleri ölçülerek bağnazlığa etki eden faktörleri araştırmanın değişkenlerine bağlı olarak açıklayabilmektir. Bu bağlamda toplum olarak önyargılarla mücadele etmede ve bağnaz davranışları azaltmada yardım edecek yöntemlerin geliştirilmesinde yol gösterebilmek umulmaktadır. Ayrıca araştırılan değişkenler seçim süreçleri açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, birden fazla değişkenin aynı anda ve bir arada incelenmesine olanak sağlamıştır. Araştırmada incelenen değişkenlerin siyasi gruplar arasında şiddet ve iletişim bozukluğundaki rolleri düşünüldüğünde yeni çözüm yollarının bulunmasına katkıda bulunması da umulmaktadır.

5. Verilerin Değerlendirilmesi

İnsanlar en eskiden beri duyu ile düşüncüyü, ihtiras ile aklı ve duyu ile bilişi karıştırmaktadırlar. Bu anlaşılması her zaman tartışılan kavramlardan duyu, tanımlı istenene kadar herkesin bildiği olmasına rağmen ortaya çıkması istenilenden ziyade başa gelendir. Duygu, bilinçli bir deneyim ve zihinsel hayatı bir arada tutan bağlıdır (Ledoux, 2020:13,29). Duyguların insan davranışlarında belirleyiciliğine vurgu yapan Smith'e göre toplumsal-siyasal yaşam kurucu akla göre değil duyu ile açıklanabilir. Ona göre edimleri, ilke olarak tutkular ve duygular belirler. Örneğin "*Haz ve acı, arzusunun ve tiksintinin en temel nesnelidir.*" Haz ve acı akıl yoluyla değil ancak duygular ve hislerle birbirinden ayrılır (Kargioğlu, 2021:150). İnsanın acıdan kaçma haza yönelme eğilimi davranışlarını yönlendirmekte, siyasal tercihleri ve davranışlarını da bu eksende yapmaktadır. Duygular ise toplumdan soyut olarak gelişmemekte aksine toplumun ve içinde bulunulan grupların bir yansıması olarak kişinin eylemlerine yön vermektedir. Toplumsal bir varlık olarak insan hayatta kalabilmesi yaşamını esenlik içerisinde geçirebilmesi için yaşamının her dönemine uygun toplumsal davranışları beklentilere göre yapmak zorundadır. Yaşam süreci boyunca toplumsal kategorilere uygun olarak beklenen davranışların içerisinde siyasal tercihleri ve davranışları da bulunmaktadır. Kendinin ve iç grubunun lehine olan siyasal tercihler aile, arkadaş gibi çevresel ve kültürel değişkenlerin, yaşamı boyunca deneyimlerine bağlı olarak da yaş, cinsiyet gibi demografik değişkenlerin etkisi altındadır. Örneklem grubunun çeşitli demografik değişkenlere göre siyasal bağnazlık puanları ve T testi ile Anova analiz sonuçları aşağıda verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Örneklem Grubunun Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre Siyasal Bağnazlık Puanlarının Dağılımı ve T Testi ile ANOVA Analiz Sonuçları.

Değişkenler (n=423)	n	Siyasal Bağnazlık Puanı (Ort.±SS)	İstatistik	p
Cinsiyet				
Kadın	193	43,30±7,31	t=-0,098	0,922
Erkek	230	43,23±6,91		
Yaş Grubu				
18-23	186	42,43±8,03	F=1,404	0,202
24-27	89	43,99±8,59		
28-33	44	45,51±7,47		
34-37	19	43,43±7,86		
38-43	30	41,37±8,10		
44-47	19	43,87±6,65		
48-53	9	46,83±9,97		
54 ve üstü	27	43,27±6,11		
Medeni Durum				
Evli	123	43,61±7,25	F=0,266	0,767
Bekâr	294	43,15±8,33		
Dul	6	41,66±6,74		
Eğitim Durumu				
İlköğretim ve ↓	18	44,42±6,88	2,400	0,067
Ortaöğretim	84	44,96±7,63		
Ön lisans	104	43,58±7,59		
Lisans ve ↑	217	42,35±8,33		
Uzun Süreli Oturulan Yer				
Köy	62	43,77±7,37	F=1,662	0,158
Kasaba	49	41,61±8,47		
Şehir	292	43,53±7,93		
Büyükşehir	15	39,93±8,11		
Yurt dışı	5	47,40±12,32		
Sigara İçme Durumu				
İçiyor	160	44,10±7,91	t=-1,679	0,094
İçmiyor	263	42,75±8,03		
Uyku Problemi				
Var	328	43,13±7,86	t=-0,644	0,520
Yok	95	43,73±8,49		

Tablo 1'deki değişkenler incelendiğinde örneklem grubunun cinsiyet ($p=0,92, p>0,05$), yaş ($p=0,20, p>0,05$), medeni durum ($p=0,76, p>0,05$), eğitim ($p=0,06, p>0,05$), uzun süreli ikamet edilen yer ($p=0,15, p>0,05$), sigara içme durumu ($p=0,09, p>0,05$), ve uyku problemi ($p=0,52, p>0,05$), ile siyasal bağnazlık arasında ilişki bulunamamıştır. Siyasal bağnazlığın ortalama puanlarına bakıldığında Tablo 1 de en dikkat çekici ve en yüksek siyasal bağnazlık puanına sahip olan gruplar ise yurt dışında oturanlar ($\bar{x}=47,40$) ve medeni durumu evli olan kişiler ($\bar{x}=43,61$) ve yaş olarak 48-53 yaş aralığında ($\bar{x}=46,83$) olanlardan oluşmaktadır. Cinsiyet değişkeninde ortalama olarak belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Siyasal bağnazlık ortalama puanı en düşük gruplar ise yaş durumu olarak 38-43 yaş grubu arası ($\bar{x}=41,37$), kasaba da ikamet edenler ($\bar{x}=41,61$) ve eğitim durumu lisans ve üstü olan grubun ($\bar{x}=42,35$) olduğu görülmektedir. Siyasal bağnazlık puanlarıyla incelendiğinde yaş grubunda sistematik bir artmadan veya azalmadan uzak ortalama puan dağılımı görülmektedir. 18-23/38-43 yaş arası grupların ($\bar{x}=49$) birbirine yakın ve en yüksek puanlara sahip olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkenine bakıldığında eğitim seviyesi yükseldikçe siyasal bağnazlık puanlarının da azalma olduğu söylenebilir. Siyasal bağnazlık alt boyutları ile yapılan analizlerde yaş değişkeni ile genel bağnazlık ($p=0,04, p<0,05$) ve partiye yönelik bağnazlık alt boyutu ($p=0,02, p<0,05$); medeni durum değişkenine göre genel bağnazlık alt boyutu ($p=0,00, p<0,05$), eğitim durumu ile partiye yönelik siyasal bağnazlık altboyutu ($p=0,00, p<0,05$) arasında ilişki bulunmuştur.

Chung, Jung ve Lee'nin (2017) "Socio-demographic factors affecting levels of cultural and non-cultural prejudice: comparing Korean, Chinese, and Japanese college students" isimli çalışmasında kültürel ve kültürel

olmayan önyargıların örneklem grubunun kökeni, cinsiyeti, eğitimi, çocukluğunda ikamet ettiği alanın büyüklüğü ile anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Orta gelire sahip olan kişilerin yüksek düzeyde önyargıya sahip olduğu Çinlilerin Japon ve Korelilere oranla daha düşük önyargıya sahip olduğu bulunmuştur. Çinli öğrencilerin düşük önyargıya sahip olmasının nedeni olarak güçlü bir sosyal kontrolün marjinal gruplarda bireysel inançlar yerine sosyal etkinin baskın olması ve sinocentrismın önyargılı düşünceye izin vermemesi olarak yorumlanmıştır. Kültürel olarak önyargıya sahip olan Japon ve Koreli öğrencilerin ise göç geçmişi ve etnik azınlık gruplarıyla temas eksikliği olarak yorumlanmıştır. Eğitim seviyesinin yüksekliğinin önyargılı düşünceleri azalttığı da aynı çalışma da bulunmuştur. Düşük gelirli hanelerden gelen öğrencilerde önyargı düşüklüğünün dış gruplarla daha fazla temas haline olmasına, orta gelir düzeyine sahip olan öğrencilerin önyargılarının yüksekliğinin ise vergilendirme gibi sosyal faktörlerin etkili olduğu yorumlanmıştır. Bu çalışmada erkekler kadınlara oranla daha yüksek önyargıya sahiptir. Araştırma da Allport'un ikamet edilen bölgenin büyüklüğü ile gruplar temas arttığından önyargıların daha düşük olması tezi ile araştırmanın sonuçları çelişmektedir. Chung ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada çocukluklarını küçük ve orta ölçekli şehirlerde geçirenler, metropol şehirlerden olanlara göre daha düşük düzeyde kültürel olmayan önyargıya sahip olma eğiliminde olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar bu duruma etkili olan faktör olarak büyük şehirlerdeki ırksal ve etnik çeşitliliği daha düşük sosyal sermayeye neden olduğundan ve sosyal bütünleşmenin zayıf olmasından dolayı büyükşehirlerde kültürel önyargı daha yüksek olduğunu söylemişlerdir. Bu faktör yapılan bu çalışmayı da açıklamaktadır. Örneklem grubunda yurtdışında ikamet edenlerin daha yüksek siyasal bağnazlık puanına sahip olduğu görülmüştür. Aynı zamanda uzun süreli ikamet yeri köy olan grupta siyasal bağnazlık puanı yüksektir. Bu ise iç grup ve dış grup oluşumunun belirginliği ile açıklanabilir. Wilcox, ve Jelen'in (1990) "Evangelicals and Political Tolerance" isimli çalışmasında Evanjeliclerin daha düşük tolerans seviyelerinin popüler olamayan gruplara karşı besledikleri antipatiden kaynaklandığını ve Nunn ve arkadaşlarının çalışmalarında ise evanjeliclerin dış gruplara karşı eşit hoşgörüsüz oldukları bulunmuştur. Grup etkisinin Yahudi gibi belirli gruplarda ki hoşgörüsüzlüğü açıklarken evanjeliclerde görülen hoşgörüsüzlüğün daha çok diğer Amerikalılarla sahte ilişkide bulunmaları, kırsal yerleşim yerlerinde bulunmaları, düşük eğitim seviyesi ve bölgesel olarak örneğin Güney'de ikamet etmeleri ve dini mezhepsel inanç farklılıkları gösterilmiştir. Todosijevic ve Enyedi'nin (2015) yaptığı araştırma da genç katılımcılarda ve şehirde ve başkentlerde oturanlarda otoriter kişilik yapısının daha düşük olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha yüksek siyasal hoşgörüsüzlüğe sahip olduğu bulunmuştur. Çevik ve arkadaşlarının yaptığı (2021) "The Impact of Socio-Demographic Factors on the Gender Norms about Women outside Working in Afghanistan" isimli çalışmada Afganistan'da kadınların çalışmasına yönelik hoşgörüsüzlüğe etkili olan faktörler olarak, eğitim modeli, televizyon izleme alışkanlığı, etnik köken, kırsal yaşam gösterilmiştir. Araştırma da televizyonun kültürel dönüştürmede ki rolü çeşitli kimlikler etrafında eşitlikçi fikirlerin yayılmasına bağlanmıştır. Televizyon gibi yaş, medeni durum, uzun süreli oturan yer, eğitim durumu kişinin farklı sosyal çevrelerin tanınmasına veya tanınmamasına neden olduğundan bağnazlıkla ilişkili olduğu söylenebilir. Bedenin sosyal yaşamın kurgusuna, değerlerine eklenildiği düşünüldüğünde bedeni duygulardan, eylemlerden ve tutumlardan uzak tutulamaz olduğu anlaşılabilir. Tablo 2'de bedene yönelik değişkenler Anova analiziyle aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan kişilerle beden özellikleri arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Fakat ortalamalara bakıldığı takdirde boy olarak 181-190 cm arasında olan kişilerin ($\bar{x}=42,81$) ve kilo olarak 81-90 kg ($\bar{x}=41,75$) aralığında olan kişilerin siyasal bağnazlık puanlarının düşük olduğu görülmektedir. Tablo 2'deki en dikkat çekici sonuçlar ise en yüksek siyasal bağnazlık puanlarında görülmektedir. Boy olarak en kısa grubun ($\bar{x}=49,00$) ve kilo olarak en yüksek kiloya sahip olan grubun en yüksek siyasal bağnazlık puanlarına ($\bar{x}=46,65$) sahip olduğu söylenebilir.

Beden algısıyla ilgili yapılan araştırmalarda; kişinin kendi bedeninin şekli, büyüklüğü, orantısı ve görüntüsünün algı, duygu ve tutumlarına etkisi ve bedenden kaynaklı kaygıların, fiziksel ve ruhsal sağlığa etkisine odaklanılmıştır. Toplumlar kilo olarak zayıf kişilerin arkadaş canlısı, zeki, iradeli ve başarılı olarak olumlu tutumlarla sınıflandırdığı görülürken şişman kişilere ise tam zıttı bir sınıflandırmayla olumsuz tutumlar oluşturulmaktadır. Vücut biçimiyle ilgili önyargılar, kişinin beden algısının dışsallaştırılmasındaki tutumlarında bulunmaktadır. Dışsallaştırma ile kişi kendi bedeniyle ilgili duyguyu, algı, inanç ve düşünceyi çevresine aktarmakta ve çocuklukta, tutumlarını sürdürmeleri sonucunda büyük beden ölçüsüne sahip kişilere ayrımcılık yapmalarına neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalarda kilolu çocuklar; akrabaları tarafından

alaya alınmakta, zorbalığa maruz kalmakta, sosyal olarak izole olmakta, düşük benlik saygısı geliştirmekte, zihinsel sağlık sorunları ve düzensiz beslenmeyle karşılaşmaktadırlar. Ayrımcılık yapan çocukların ise önyargıları nedeniyle dışlanmaları sonucunda artan ruh sağlığı problemleri, akademik motivasyon kaybı ve sosyal etkileşim kazanımlarını kaçırdıkları bulunmuştur. Bu durumun yaşam sürecinin ilerleyen yıllarında da etkili olduğu görülmüştür (Kale ve diğ., 2021:1413).

Tablo 2. Örneklem Grubunun Bedene Yönelik Değişkenlere Göre Siyasal Bağnazlık Puanlarının Dağılımı ve ANOVA Analiz Sonuçları

Değişkenler (n=423)	n	Siyasal Bağnazlık Puanı (Ort.±SS)	İstatistik	p
Boy (cm)				
140-150	4	49,00±7,16		
151-160	49	43,68±7,17		
161-170	167	43,28±8,09	F=0,603	0,660
171-180	141	43,13±8,12		
181-190	62	42,81±8,27		
Kilo (kg)				
40-50	38	44,28±7,16		
51-60	102	43,56±9,13		
61-70	110	42,44±7,96	F=0,902	0,493
71-80	96	43,96±7,78		
81-90	50	41,75±7,55		
91-100	22	43,84±6,23		
100 ve↑	5	46,65±4,69		

Beden, sosyal açıdan önemli görev üstlenmektedir. İnsanlar karşılaştıkları kişilerin bedenlerinin etkisinde kalarak onlar hakkında değerlendirmede bulunmakta ve dolayısıyla kendi benlik algıları üzerinde de beden imajları etkili bir faktördür. Cash ve Fleming (2002) insanların beden görünüşünün onların cinsiyet, etnik köken, yaş gibi bilgilerini oluşturarak kimliklerinin oluşumunu sağladığını ifade etmişlerdir. Yaşam süreci boyunca mevsimlere, yaşa, moda, medyaya ve kişinin yaşam olaylarına bağlı olarak beden sürekli bir değişime uğradığından kişinin beden algısı da değişmektedir. Beden algısının özgüven ve benlik saygısının oluşumunda, davranışlarını anlayabilme ve stres karşısında dayanıklılığı üzerinde önemli bir etkisi olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir (Nernekli, 2017:7).

Kilolu insanlar üzerinde yapılan araştırmalarda kiloları yüzünden düşük not alma, iş ve terfilerden mahrum kalma, evlat edinme fırsatlarını kaybetme gibi konularda engellendikleri yönünde ifadelerine rastlamak mümkündür (Puhl, Brownell, 2012:788). Bedensel özelliklerde dâhil olmak üzere önyargıya neden olan birçok faktör engellenmeye neden olurken, engellenen grupta da önyargı ve saldırganlığa yol açtığına dair birçok kanıt bulunmaktadır. (Allport 2016:388-393). Yapılan bu araştırmanın sonuçları bu kanıtları destekler niteliktedir. En yüksek kiloya sahip olan kişilerle en kısa boya sahip kişilerde en yüksek bağnazlık ortalaması görülmektedir.

Önyargının bebeklik dönemiyle birlikte aile içi ilişkiler ve değerler çerçevesinde oluşması bu araştırmada aileye ve ebeveynlere yönelik değişkenlerin siyasal bağnazlıkla ilişkisini önemli kılmaktadır. Tablo 3’de örneklem grubunun aile ve ebeveynleriyle ilgili değişkenler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3’teki değişkenlere bakıldığında anne öz/üvey ($p=0,00, p<0,05$) ve aile gelir düzeyi ($p=0,030, p<0,05$) ile siyasal bağnazlık arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Baba üvey olanların ($\bar{x}=50,66$) öz olanlara ($\bar{x}=43,21$) oranla ve anne üvey olanların ($\bar{x}=52,50$) anne öz olanlara ($\bar{x}=43,08$) oranla daha yüksek siyasal bağnazlık ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Aile gelir düzeyine bakıldığında siyasal bağnazlık değerlerinin gelir düzeyi en yüksek olan grubun ($\bar{x}=47,28$) olduğu görülmektedir. Aile gelir durumu değişkeni ile siyasal bağnazlık alt değişkenleri arasındaki ilişkiler analiz edildiğinde ise gelir durumu ile aileye yönelik siyasal bağnazlık tutum ve eylem arasında ($p=0,005, p<0,05$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Tablo 3’ün diğer değişkenlerinden anne eğitim düzeyi ile siyasal bağnazlık alt boyutu genel bağnazlık arasında ($p=0,02, p<0,05$) anne baba medeni durum ile siyasal bağnazlık alt boyutu aileye yönelik siyasal bağnazlık tutum ve eylem ($p=0,04, p<0,05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 3. Aile ve Ebeveynle İlgili Çeşitli Değişkenlere Göre Siyasal Bağnazlık Puanlarının Dağılımı ve T Testi ile ANOVA Analiz Sonuçları.

Anne-Baba ile İlgili Değişkenler (n=423)	n	Siyasal Bağnazlık Puanı (Ort.±SS)	İstatistik	p
Anne Sağ/Ölü				
Sağ	382	43,08±8,05		
Ölü	41	44,91±7,43	t=-1,390	0,165
Baba Sağ/Ölü				
Sağ	360	43,25±8,17		
Ölü	63	43,31±7,00	t=-0,057	0,955
Anne Öz/Üvey				
Öz	415	43,08±7,94		
Üvey	8	52,50±5,87	t=-3,332	0,001
Baba Öz/Üvey				
Öz	420	43,21±7,99		
Üvey	3	50,66±6,02	t=-1,610	0,108
Anne Babanın Birbiriyle İlişki Durumu				
Evli ve birlikte yaşıyor	394	43,09±7,93		
Evli ve ayrı yaşıyor	18	43,83±9,51		
Boşanmış	11	48,47±6,82	F=2,481	0,085
Anne Eğitim Düzeyi				
İlköğretim mezunu ve ↓	80	42,86±7,35		
Ortaöğretim mezunu	128	43,29±8,11		
Üniversite mezunu ve ↑	215	43,39±8,20	F=0,131	0,877
Baba Eğitim Düzeyi				
İlköğretim mezunu ve ↓	209	43,99±7,74		
Ortaöğretim mezunu	155	43,40±8,05		
Üniversite mezunu ve ↑	59	43,07±8,02	F=0,193	0,824
Anne Çalışıp Çalışmama Durumu				
Çalışmıyor	392	43,23±7,93		
Emekli-Çalışan	31	43,70±8,94	t=-0,316	0,752
Baba Çalışıp Çalışmama Durumu				
Çalışmıyor	15	43,02±8,60		
Emekli	92	43,96±7,47		
Çalışan	316	43,07±8,14	F=0,444	0,642
Aile Gelir Düzeyi				
2599 TL ve ↓	69	41,81±7,73		
2600-5000 TL	102	44,37±7,33		
5001-10000 TL	239	42,99±8,24	F=3,538	0,030
10000 TL↑	13	47,28 8,61		
Kardeş Sayısı Durumu				
Tek çocuk	16	47,97±8,44		
2 kardeş	73	42,73±9,17		
3 kardeş	107	42,69±7,64		
4 kardeş	90	43,21±7,90		
5 kardeş	50	44,09±7,57		
6 ve üzeri kardeş	87	43,12±7,55	F=1,399	0,223
Kaçıncı Çocuk Olma Durumu				
1.ve tek çocuk olma	126	43,49±8,25		
2.çocuk olma	131	43,41±8,35		
3.çocuk olma	67	43,08±7,40		
4.çocuk olma	39	43,71±6,84		
5.çocuk olma	29	43,86±6,92		
6 ve üzeri çocuk olma	31	40,98±9,17	F=0,595	0,704

Todosijevec ve Enyedi'nin (2015) "Socio-Demographic and Psychological Determinants of Political (in)Tolerance: Hungary at the Dawn of the 21st Century" isimli çalışmasında hoşgörüsüzlük üzerinde etkili olan faktörler olarak Stauffer'in çalışmasında eğitim, jenerasyon ve yaşın etkili faktörler olduğu, Sullivan ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada hoşgörüsüzlüğe neden olan nedensel zincirler olarak eğitim, yaş, din meslek gibi sosyo-demografik faktörler muhafazakârlık gibi ideolojik yönelimler ve psikolojik özellikleri sıralamıştır. Ayrıca bu değişkenlerin siyasal hoşgörüsüzlüğe neden olabilmesi için siyasi katılım ve bilgi düzeyi gibi siyasi özellikleri etkilemesi ve hedef grup tarafından algılanan bir tehdidin olması, demokratik normların kabulü gerekmektedir. Hoşgörüsüzlük düzeyi sosyal faktörlerden çok kişiliğin ve bilişsel siyasi faktörlerin doğrudan etkisi altındadır. Ekonomik arka plan veya kişilik gibi yaygın olarak analiz edilen faktörlerin, hoşgörüsüzlük üzerinde bir etkiye sahip olması için ise dış gruplara yönelik belirli bir yönelime taşınması da zorunludur. Yapılan çalışmanın sonuçlarında farklı sosyo-demografik faktörler ile psikolojik faktörlerin hoşgörüsüzlükte hedef gruplarda farklılıklar oluşturduğu görülmüştür. Örneğin sosyal baskınlık yöneliminin hedef grup seçiminin ilgisiz olduğu yüksek düzeyde otoriter olan kişilerin seçim yanlısı ve eşcinsel yanlısı olanlara karşı hoşgörüsüz olduğu iyi eğitilmiş kişilerin komünistlere karşı, daha az dindar olanların ise yabancı düşmanlarını ve komünistleri sevmedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Siyasi hoşgörüsüzlük, daha yaşlı gruplar arasında ve temel maddi koşullardan yoksun olanlar arasında daha yüksek olarak bulunmuştur. Bağnazlık için otoriterlik ve dış gruplara yönelik genelleştirilmiş tutum genel olarak en güçlü faktörlerken eğitim ise demografik değişkenler grubu içindeki en güçlü faktördür. Bu değişkenlere ilaveten kişinin ideolojik yönelimi ve kişilik yapısı da siyasal hoşgörüsüzlüğe etki eden faktörler arasındadır. Toplam olarak siyasi bağnazlığı en güçlü ve doğrudan yordayıcı olarak kişilik, siyasi-ideolojik değişkenler etki etmektedir. Dış grupla ilgili tutumların siyasi hoşgörüsüzlükle güçlü ilişkisi bulunmaktadır. Örneğin siyasi dış gruplara karşı sempati veya dış gruplara yöneltilmiş olumlu tutum hoşgörüyü artırıcı etkiye sahiptir. Todosijevec ve Enyedi'nin (2015) çalışmasında kaliteli mallara sahip olmak, eşitlikçi ve demokrasi yanlısı değer yönelimlerinin tümü, siyasi olmayan dış gruplara yönelik sempatiyi önemli ölçüde artırdığı görülmüştür. Temel sosyo-ekonomik mallara sahip olamamak, muhtemelen bazı hüsrân ve saldırganlığa yol açtığından otoriterliği artırıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Günümüzde sosyo-ekonomik mallara sahip olamamak birçok korku biçiminin yaşanmasına neden olmaktadır. Toplumsal denetim aracı olarak hizmet eden bu korku biçimlerinin bazıları, puan dağılımları ve siyasi bağnazlıkla ilişkisi Anova analiziyle Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4'e bakıldığında örneklem grubunun eleştirilme korkusu ($p=0,00, p<0,05$), alay edilme korkusu ($p=0,00, p<0,05$), yalnızlık korkusu ($p=0,02, p<0,05$), cezalandırılma korkusu ($p=0,01, p<0,05$) ve iş bulma korkusu ($p=0,01, p<0,05$) ile siyasi bağnazlık arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu değişkenlerin ortalamalarına bakıldığında korku düzeyinin yüksek olduğu kişilerin bağnazlık ortalama puanlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Fakat cezalandırılma korkusu ve iş bulma korkusu düşük kişilerin siyasi bağnazlık ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Siyasi bağnazlık puanlarına bakıldığında en yüksek ortalama puanların eleştirilme korkusu yüksek olanların ($\bar{x}=48,90$) ve cezalandırılma korkusunu hiçbir zaman hissetmeyenlerin grubunda ($\bar{x}=47,01$) olduğu görülmektedir. En düşük siyasi bağnazlık puanlarının ise eleştirilme korkusu, alay edilme korkusunu hiçbir zaman yaşamayanların ve cezalandırılma korkusunu her zaman yaşayanların oluşturduğu söylenebilir.

Siyasal bağnazlık alt boyutlarıyla eleştirilme korkusu ile bireysel maddi/manevi faydaya yönelik ($p=0,00, p<0,05$) ve aileye yönelik siyasi bağnazlık tutum ve eylemler ($p=0,02, p<0,05$) arasında, alay edilme korkusu ile siyasi bağnazlık alt boyutları partiye yönelik ($p=0,00, p<0,05$), bireysel maddi/manevi faydaya yönelik ($p=0,01, p<0,05$), aileye yönelik siyasi bağnazlık tutum ve eylem ($p=0,01, p<0,05$) boyutları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Yalnızlık korkusu ve bağnazlık alt boyutları ile ilişkisi genel bağnazlık ($p=0,04, p<0,05$), aileye yönelik siyasi bağnazlık tutum ve eylemler ($p=0,01, p<0,05$) olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma korkusu ile genel bağnazlık ($p=0,04, p<0,05$) ve partiye yönelik bağnazlık ($p=0,02, p<0,05$) alt boyutlarıyla anlamlı ilişki bulunmuştur. Yeni bir şey yapma korkusu ile aileye yönelik siyasi bağnazlık alt değişkeni arasında ($p=0,01, p<0,05$), iş bulma korkusu ile partiye yönelik bağnazlık ($p=0,01, p<0,05$) ve aileye yönelik siyasi bağnazlık tutum ve eylem ($p=0,03, p<0,05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 4. Korku Biçimlerine Göre Siyasal Bağnazlık Puanlarının Dağılımı ve ANOVA Analiz Sonuçları

Korku Değişkenleri (n=423)	n	Siyasal Bağnazlık Puanı (Ort.±SS)	İstatistik	p
Eleştirilme Korkusu				
Her zaman	20	48,90±5,66	F=5,59	0,004
Bazen	159	43,35±8,10		
Hiçbir zaman	244	42,74±7,95		
Alay Edilme Korkusu				
Her zaman	60	46,48±7,25	F=6,747	0,001
Bazen	155	43,38±8,16		
Hiçbir zaman	208	42,24±7,86		
Yalnızlık Korkusu				
Her zaman	37	46,50±7,75	F=3,743	0,024
Bazen	162	42,53±7,92		
Hiçbir zaman	224	43,26±8,10		
Cezalandırılma Korkusu				
Her zaman	38	42,94±8,29	F=4,661	0,010
Bazen	160	42,82±7,65		
Hiçbir zaman	225	47,01±6,81		
Yeni Bir Şey Yapma Korkusu				
Her zaman	13	46,53±7,49	F=0,040	0,321
Bazen	156	43,25±8,25		
Hiçbir zaman	254	43,10±7,87		
İş Bulma Korkusu				
Her zaman	91	42,37±7,42	F=4,341	0,014
Bazen	161	42,30±7,86		
Hiçbir zaman	171	44,64±8,27		

Günümüzün korku toplumu olarak adlandırılmasının altında ekonomik etkinliklerin riskleri bulunmaktadır. Ekonomik durgunluklar, toplumsal yaşamı oluşturan kurumları zayıflatmakta ve toplumsal çözülmeyi artırmaktadır. Bu durum geleneksel dayanışma biçimlerini yıpratmakta ailenin dahi destek kaynağı rolü tartışılmaktadır. Toplumsal değerlerin uzlaşmadan uzak oluşu ise kişilerin parçalanmışlık duygusunu ağırlaştırmaktadır. Toplumsal roller devamlı değişmekte ve doğru belirsizleştiklerinden gelecekle ilgili emin olamama hali yaygınlaşmaktadır. İnsanın çözüm üretme kapasitesine duyulan güvensizlikle kişinin savunmasız olduğu duygusu ise panik halini beslemektedir (Furedi, 2014:109). Bu panik halinin bir nedeni olan işsizlik, küresel bir sorun olmakla birlikte neoliberal politikaların ekonomiyi piyasa güçlerine bırakması ve devletin ekonomideki rolünün küçülmesine rağmen kültürel hedeflerin memurluk olması öğrencilerde işsizlik korkusunu artırmaktadır (Korkmazer, 2020:143). Tablo 4’de en yüksek korku oranını iş bulma korkusu olduğu görülmektedir. Küresel ekonomik dalgalanmalar günümüzde bireyin yeni bir atılım yapmasını da engelleyebilmektedir. Küresel ekonomik krizler, küresel salgın hastalıklar, savaşlar, terör ve siyasi çekişmeler kişilerde çaresizliğin artmasına ve risk algısının çeşitlenmesine neden olabilmektedir. Yeni bir şey yapma korkusu risklerin arttığı dönemlerde daha belirgindir. Risklerin yükseldiği dönemlerde korku biçimleri çeşitlenmekte fakat gerçekçi korkunun yer değiştirmesine neden olmaktadır. Kişi korkularından kurtulmak ya da gerilimini azaltmak için kendisine günah keçisi aramaktadır. Statü, özsaygı ve saygınlığı elinde tutmak isteyenler için bunları kaybetme korkusu tepkisel olarak aşağılamayla sonuçlanabilmektedir (Allport, 2016:413, 417).

Eleştirilme korkusu, bireyin kendi olumsuz yönleri üzerinden alay edileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Fiziksel özellikleri (kilo, boy vs.) ya da zekâ gibi ruhsal yönlerden eleştirileceği korkusu; reddedilme korkusu, kişilerarası ilişkilerde duyarlılık ve dünyanın potansiyel tehditler içerdiği düşüncesiyle, sosyal endişelerin yer aldığı paranoya hiyerarşisinin en altında yer almaktadır (Özdemir, Özdemir, 2020:1875). İnsan yaşamının akışını ve duygu durumunu etkileyen sosyal kaygı biçimleri olan eleştirilme, alay edilme (Aktan, 2018:39) korkusu, fiziksel şiddet yerine kullanılan, utandırmayla birlikte kaygı temelli toplumsal denetim aracı olarak (Kılıç, Özen, 2020:308) kullanılmaktadır. Cezalandırma korkusu da toplumsal bir denetim aracı olarak kişiyi dönemin ve toplumun şartlarına entegre etmede kullanılmaktadır. Kişinin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan gelir başta olmak üzere aileye ve çevreye karşı itibar, topluma karşı olan sorumluluk duygusu, özgüven ve kendilik saygısı gibi etkenlerle oluşan işsizlik korkusu (Korkmazer,

2020:144) ve yalnızlık da sosyo-ekonomik yapı etkisi altındadır. Dolayısıyla bu korku biçimlerinin yoğunluğu ile toplumsal beklenti düzeyi doğru orantılıdır. Toplumsal baskının artmasıyla kişinin korkularının savunma mekanizmalarıyla birlikte yön değiştirip önyargılardan beslenerek bağınaz davranışlara yol açması büyük olasılık taşımaktadır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında korku biçimlerinin bağınaz davranışları artırdığı görülmektedir.

Küresel iktisadın değerleri ekonomiyi birincil kurum haline dönüştürerek bireyciliğin yükselmesine ve insanın bir nesne gibi algılanmasıyla sonuçlanmıştır. Özsaygı ve itibarın sahip olunanlarla değerlendirilmesi ve bunlardan yoksun olmamak için mücadeleye zorlanan insanın (Yaşar, 2007: 248, 249) gündelik etkinlikleri toplumun beklentilerine göre düzenlenmektedir (Duhm,2002:20). Toplumun beklentilerini karşılayamamak yalnızlık eleştirilme, alay edilme ve bunların toplamı cezalandırılma korkusunun oluşmasına neden olabilmektedir. İş bulamama ise toplumun beklentileri arasında üst sıralarda yer almaktadır. Bu korkuların oluşturduğu gerginlik kişinin savunma mekanizmalarına yönelmesine neden olabilmektedir. Kişinin yaşadığı korku ve kaygılar, başarısızlıklar sonucunda önyargılarının temelinde kişi başkalarını suçlamakta ve böylelikle düşen özsaygısını yükseltebilmektedir (Allport, 2016:432). Toplumun beklentilerini karşılayamama kişilerde kırgınlık, öfke gibi duygularla kişilerin eylemlerine yön vermektedir. Şiddet, güven ve çaresizlik değişkenlerine ait ifadeler, puanları ve siyasal bağnazlıkla ilişkisi Tablo 5’de aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5. Şiddet, Güven ve Çaresizlikle İlgili Siyasal Bağnazlık Puanlarının Dağılımı ve ANOVA Analiz Sonuçları

Şiddet, Güven ve Çaresizlik (n=423)	n	Siyasal Bağnazlık Puanı (Ort.±SS)	İstatistik	p
Başkasına şiddet gösterme				
Her zaman	24	44,75±8,23	F=4,602	0,011
Bazen	176	44,46±7,51		
Hiçbir zaman	223	42,15±8,23		
Kendine şiddet gösterme				
Her zaman	19	48,47±7,15	F=4,283	0,014
Bazen	124	43,10±8,28		
Hiçbir zaman	280	42,98±7,84		
Arkadaşlarına Güven				
Her zaman	97	43,43±6,55	F=0,135	0,873
Bazen	218	43,369±8,10		
Hiçbir zaman	108	42,92±8,10		
Yalnızca Kendi Gücüne, Becerisine, Bilgisine Güven				
Her zaman	266	42,51±7,66	F=5,712	0,004
Bazen	120	43,74±8,08		
Hiçbir zaman	37	47,08±9,07		
Çaresizlik				
Her zaman	85	44,14±7,99	F=2,340	0,089
Bazen	200	42,36±7,84		
Hiçbir zaman	138	44,03±8,16		

Tablo 5’de örneklem grubunun şiddet, güven ve çaresizlikle ilgili maddelerin puan dağılımları verilmiştir. Tablo 5’e göre başkasına şiddet gösterme ($p=0,01, p<0,05$), kendine şiddet gösterme ($p=0,01, p<0,05$) ve yalnızca kendi gücüne güven ($p=0,00, p<0,05$) değişkenlerinin siyasal bağnazlıkla arasında anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Örneklem grubunda başkasına şiddet gösterme eylemini her zaman yapan kişilerin ($\bar{x}=44,75$), kendine şiddet her zaman uygulayan kişilerin ($\bar{x}= 48,47$) ve herhangi bir eyleme girişirken salt kendine güvenmeyenlerin ($\bar{x}=47,08$) en yüksek siyasal bağnazlık ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Tablo 5’de ki en yüksek siyasal bağnazlık ortalamasına kendine şiddet uygulayan kişilerde olduğu görülmektedir. Tablo 5 değişkenlerinin siyasal bağnazlık alt boyutlarıyla analiz edildiğinde ise çaresizlik ile genel bağnazlık alt boyutu arasında ($p=0,00, p<0,05$) anlamlı ilişki bulunmuştur. Yalnızca kendi gücüne güven ile siyasal bağnazlığın bireysel maddi/manevi faydaya yönelik alt boyutu ($p=0,00, p<0,05$) ve aileye yönelik bağnazlık tutum ve eylem alt boyutu ($p=0,00, p<0,05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendine şiddet gösterme ile genel bağnazlık alt boyutu ($p=0,03, p<0,05$) ve aileye yönelik siyasal bağnazlık tutum ve eylem

alt boyutu ($p=0,00, p<0,05$) arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Sorunlar karşısında başkasına şiddet uygulama isteği ve eylemi ile genel bağnazlık alt boyutu ($p=0,00, p<0,05$), partiye yönelik siyasal bağnazlık ($p=0,02, p<0,05$), bireysel maddi/manevi faydaya yönelik alt boyutu ($p=0,00, p<0,05$) ve aileye yönelik siyasal bağnazlık tutum ve eylem alt boyutu ($p=0,00, p<0,05$) anlamlı olarak bulunmuştur.

Esnek olmayan bir genelleme, ayrımcılığın ilk adımı, akıl öncesi ve rasyonel teste tabi tutulmadan yapılan bir tercih olarak önyargı, (Akar, Aytar, 2018:3) etkileri bakımından incelendiğinde en uç nokta da şiddet ve soykırımı görmek mümkündür. Şiddet, bir ayrımcılık aracı, kontrol, tahakküm ve baskı mekanizması olarak toplumsal ve siyasal bakımdan yönetimin ve günlük yaşamın her alanında bulunmaktadır (Baran, 2017:7). Şiddetin nedenleri üzerine birçok tartışma olmakla birlikte Allport'a göre önyargılar, şiddetin hatta kitlesel şiddetin nedenlerinden biridir. Şiddet, güvensizlik ve korkunun kişileri huzursuz etmesi, akabinde kızgınlığın artması iç ve dış grup arasında ki rekabetin kökleşmesi sonucunda kitlesel hale dönüşebilmektedir. Önyargı kökeninde gelişen şiddet, iç grup üyelerinin alt statü duygusu, aşağılanma, ekonomik kaygılar, dış grubun üyelerinin birey olarak düşünmemek, suçlama alışkanlıklarının köklenmesi ve kuşku duyma şiddeti hazırlayan adımlardır. Engellenme, aşağı doğru hareketlilik, işsizlik, kriz dönemleri gibi ekonomik tatminsizliğin arttığı dönemler ve açgözlülüğün önyargıları artırmada belirgin etkisi bulunmaktadır. Aktif ayrımcılığın ve şiddetin oluşması için tüm bu şartlarla birlikte sıkıntılı koşulların yoğunlaşması, korku duygusunun ve güvensizliğin yaygınlaşması gereklidir. Bundan dolayı varoluştan yoksunlukla özellikle alt sosyal ekonomik sınıflarda şiddet eğilimi ve ayaklanma oluşmaktadır. Önyargının taraflar arasında karşılıklı şiddetin oluşmasındaki rolüne ve kısır döngüsüne örnek olarak 1943 Harlem ayaklanmaları gösterilebilir (Allport, 2016:94, 416, 96,97). Önyargıların oluşmasındaki güvensizlik ortamı ile yalnızca kendi gücüne güven arasında anlamlı ilişkinin bulunması, kendine ve başkasına şiddetin önyargı ve bağnaz davranışların arasındaki ilişkinin anlamlı olması da Allport'un şiddet ve önyargı ilişkisi tezini desteklemektedir.

6. Sonuç

Kişinin siyasal doğası kişiliğinin bir parçasıdır. Kişiliğin her unsuru toplamın bir parçası olarak bir anlam ifade eden uyumlu bir davranış sistemidir. Dolayısıyla kişinin siyasal fikirleri, yaşama uyum göstermesinin özgün biçimini yansıtmaktadır. Bir kişinin sahip olduğu kalıp yargılar, siyasal görüşün şekillenmesinde ve pekişmesinde ve davranışın ortaya çıkmasında oldukça etkili bir faktördür. Önyargılar, kalıpyargılar, kategoriler hepsi sosyal bir alanda çevrenin etkisiyle oluşur. Kişinin dünyayı kendisine verilen çerçeveden görmesine neden olmaktadır. (Gürel, 2011:123-128). Önyargıların katılaşması ve davranışa dönüşmesi bağnazlığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yapılan bu çalışmada örneklem grubunun "Siyasal Bağnazlık" puan ortalamaları $43,26 \pm 8,00$ olarak bulunmuştur. Araştırmada ulaşılan bu sonuç örneklem grubunun siyasal bağnazlık puanının yüksek olduğunu göstermektedir.

Yapılan bu çalışmada örneklem grubunun eleştirilme korkusu ($p=0,00, p<0,05$), alay edilme korkusu ($p=0,00, p<0,05$), yalnızlık korkusu ($p=0,02, p<0,05$), cezalandırılma korkusu ($p=0,01, p<0,05$) ve iş bulma korkusu ($p=0,01, p<0,05$) ile siyasal bağnazlık arasında anlamlı ilişki bulunmakta ve korku düzeyi yüksek kişilerin bağnazlık ortalama puanlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Bu korkuların tam tersi olarak cezalandırılma korkusu ve iş bulma korkusu düşük olanların bağnazlık puanlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Örneklem grubuna ait demografik değişkenler ile siyasal bağnazlık arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Fakat ve en yüksek siyasal bağnazlık puanına sahip olan gruplar yurt dışında oturanlar, medeni durumu evli olan kişiler, yaş olarak 48-53 yaş aralığında olanlardır. Cinsiyet değişkeninde ortalama olarak belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Anne öz/üvey ($p=0,00, p<0,05$) ve aile gelir düzeyi ($p=0,030, p<0,05$) ile siyasal bağnazlık arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Baba üvey olanların öz olanlara oranla ve anne üvey olanların anne öz olanlara oranla daha yüksek siyasal bağnazlık ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Aile gelir düzeyine bakıldığında siyasal bağnazlık değerlerinin gelir düzeyi en yüksek olan grubun siyasal bağnazlık ortalama puanının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum statü kaybetme risk yüksekliği ve başka gruplarla temas azlığı ile açıklanabilir. Kardeş sayısı olarak ortalamalara bakıldığında ailenin tek çocuğu olanların, ebeveynleri boşanmış kişilerin, boy olarak en kısa grubun ve kilo olarak en yüksek kiloya sahip olan grubun en yüksek siyasal bağnazlık ortalama puanlarına sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın değişkenleri arasında başkasına şiddet gösterme ($p=0,01, p<0,05$), kendine şiddet gösterme ($p=0,01, p<0,05$) ve yalnızca kendine güven ($p=0,00, p<0,05$) ile siyasal bağnazlıkla arasında anlamlı ilişkili olduğu görülmektedir. Yalnızca

kendi gücüne, becerisine, bilgisine güvenmeyenlerin siyasal bağnazlık puanları yüksek olup bu sonuç grup içi ilişkilerden kaynaklı olarak bir yardımlaşma çerçevesinde sosyal sermayenin varlığını gösterdiği söylenebilir. Allport'a göre önyargıların demografik değişkenlerle ilişki her çalışma da farklı sonuçlar gösterebilmekte ve birbirleriyle çelişebilmektedir (Allport, 2016:117). Bu durum toplumsal yapı ve yapıyı oluşturan öğelerle ilgilidir. Aynı ulus ve farklı uluslardan oluşan devletler içinde de bölgesel farklılıklar oluşabilmektedir. Örneğin ABD'nin (Evanjellikler üzerinde yapılan araştırma sonuçlarında) Güney eyaletlerinde bağnazlığın yüksekliği gibi. Bağnazlığın etkisi ve sonuçları düşünüldüğünde nefret, iğrenme, öfke ve korku olumsuz duygulara ve şiddet eylemlerine neden olmaktadır (Abrams, 2010: 32). Bağnazlık ve şiddet eylemleri ise ölümle sonuçlanan bireysel eylemlerden, terör ve savaşlara kadar sonuçları genişleyebilmektedir. Bağnazlığın yani hoşgörüsüzlüğün ve tahammülsüzlüğün dışa vurumu olan nefret söylemi (Demirbaş, 2017:2695) bağnazlıkla ortak temeli paylaşmanın ötesinde diğer suçlara nazaran daha şiddetle sonlanan sonuçlara neden olmaktadır. Bağnaz kişilerin nefret suçlarının %74'ü fiziksel yaralanmayla sonuçlandığı yapılan araştırmaların sonuçlarında görülmektedir (Barka, 2006). Bundan dolayı kutuplaşmanın ve bağnazlığın toplum içinde yaygınlaşması engellenmeli bunun için kutuplaşmaya neden olan önyargılar ve bağnazlığa etki eden faktörleri genel ve kültürel olarak analizler yapıp etkili olan faktörlere göre önlemler alınmalıdır. En başta kitle iletişim araçlarının gruplar arasında önyargıya neden olan yayın ve söylemleri incelenmeli ve yeniden düzenlenmelidir. Sosyal mesafeyi artırıcı ilişki ve iletişim biçimleri eğitim ve kitle iletişim araçlarıyla yeniden yapılandırılmalı ve sosyal bütünleşme sağlanmalıdır. Chung ve arkadaşlarının Çin örneğindeki çalışmasında görüldüğü üzere dış gruplarla etkileşimi artırıcı ideolojiler yaygınlaştırıldığı takdirde katı önyargıları dolayısıyla bağnazlığı azaltacaktır.

Kaynaklar

- Abrams, D. (2010). *Processes of prejudice: theory, evidence and intervention. equality and human rights commission research report 56*. University of Kent.
- Adler, A. (2018). *İnsanı tanıma sanatı*. (Çev. K. Şipal). İstanbul: Say.
- Aktan, E. (2018). Sosyal medya ve sosyal kaygı: sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 2018, 11 (2): 35-53.
- Akar, T., Aytar, F. A. G. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının empati ve önyargı kavramlarına ilişkin algıların belirlenmesi: bir metafor analizi çalışması. M. Damar, R. Çakır, Ş. Ada. (Ed.) *Şiddet olgusuna çok disiplinli yaklaşımlar*. Ankara: Hegem.
- Allport, G. W. (2016). *Önyargının doğası*. (Çev. N. Nirven). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Aşkın, M. (1986). Çocuklarda önyargıları belirleyen etkenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt:1 Sayı: 1 139-145.
- Atmaca, S. (2001). *İbn'i Haldun ve Francis Bacon'da yöntem ve önyargı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi: Erzurum.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem.
- Baran, A. G. (2017). *Sosyolojik perspektiften şiddet*. H. Oğan (Hazırlayan) Sağlık Çalışanlarına Yönelik Her Boyutuyla Şiddet Çalıştayı. Ankara Üniversitesi.
- Barka, M. B. (2006). Religion, religious fanaticism and hate crimes in the United States. *Dans Revue Française D'études Américaines*. 2006/4 (n° 110), 107-121
- Başçı, V. (2004). Bağnazlık kavramı üzerine. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 11, 23-33 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31887> (10.12.2021)
- Bektaş, A.(2007) . *Kamuoyu, iletişim ve demokrasi*. İstanbul: Bağlam.
- Brown, R. (2010). *Prejudice:its social psychology*. West Sussex:Wiley-Blackwell.
- Cash T. F., Fleming, E. C. (2002). *Body image and social relations*. Body image: a handbook of theory, research and clinical practice, T. F.Cash, - T. Pruzinsky. (Ed.). New York:The Guilford Press.
- Chung H. S., Jung, S. Y., Lee, J. (2017). Sociodemographic factors affecting levels of cultural and non-cultural prejudice: comparing Korean,Chinese, and Japanese college students. *Multicultural Education Review*, 9:1, 30-43,<https://doi.org/10.1080/2005615X.2016.1276669>
- Çevik, S., Kartal M., Khatir, A. Q. (2021). The Impact of socio-demographic factors on the gender norms about women outside working in Afghanistan. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 801-813. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1563165>
- Demir, İ., Derelioğlu Y. (2010). Gençlerde otoriteriyenizmin yordayıcıları olarak kimlik statüleri ve kimlik stillerinin incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*. XXIII (1), 2010, 99-119.

- Demirbaş, T. (2017). Nefret söylemi ve nefret suçları. D.E.Ü. *Hukuk Fakültesi Dergisi*. Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, 2693-2701.
- Descartes (1967). *Metot üzerine konuşma*. (Çev. M. Karasan). İstanbul: Meb.
- Duckitt, J. (2001). Reducing prejudice: an historical and multi-level approach. Katherine J. Reynolds and M. Augoustinos (Ed.). *Understanding prejudice, racism, and social conflict*. 253-27. London: Sage Publications.
- Duhm, D. (2002). *Kapitalizmde korku*. (Çev. S. Sölcün). Ankara: Ayraç.
- Elmacı, F. (2008). *Bilişsel- Davranışçı Yaklaşımdaya dayalı grupla psikolojik danışmanın ergenlerin korkuları üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eren, A. (2005). Korku kültürü, değerler kültürü ve şiddet. *Aile ve Toplum* Yıl: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart.
- Esgin, A. (1999). *Gençlik-Siyaset ilişkisinin niteliği: üniversite gençliğinin siyasal yönelim ve davranışlarını belirleyen etmenler*. (Cumhuriyet Üniversitesi Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Furedi, F. (2014). *Korku kültürü*. (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin sonuçları*. (Çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı.
- Goleman, D. (2011). *Duygusal Zekâ-neden IQ'dan daha önemli*. (Çev. B. S. Yüksel), İstanbul: Varlık.
- Gürel, N. (2011). Kişilik psikolojisi, önyargının psikolojisi ve kamuoyu: Gordon Allport ve Walter Lippman'ın görüşleri çerçevesinde bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2).
- Gürses, İ. (2005). Önyargının nedenleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt: 14. Sayı: 1. s. 143-160.
- İsbir, E. (2008). *Gadamer ve Habermas'ta önyargı kavramı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş siyasal bilim. Teori olgu ve süreçler*. İstanbul: Beta.
- Kale, M., Hurşidi, S., Karaboğa, A. B. (2021) Okul öncesi dönemde beden algısı. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. cilt.17 sayı.34 1408-1435.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Karaca, Z. E., Nam, D. (2021). Kronik bir sosyal sorun: engellilere yönelik ayrımcılık. *Bilgi Dergisi*. Bahar 23 (1): 167-194.
- Kargıoğlu, F. (2021). *Giyotine karşı: aydınmacılığa yönelik postmodern eleştirinin muhafazakârlıktaki gizil temelleri*. İstanbul: Runik.
- Kılıç, S. (2016). Cronbachs Alfa güvenilirlik katsayısı. *Duygu Durum Bozuklukları Dergisi*. 6(1):1 (Erişim tarihi.29.09.2021).
- Kılıç, G., Özen, Y. (2020). Alay etmenin sosyolojik yönü: toplumsal denetim, damga ve simgesel şiddet bağlamında alay etme. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*. Cilt 10: 301 – 318.
- Korkmazer, F.(2020). Üniversite öğrencilerinin işsizlik kaygısı algılarının incelenmesi. *BEMAREJ*. Volume 3, Issue 2, 141-152.
- Lerner, M. J. (1965). Evaluation of performances as a function of performer's reward and attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 355–360.
- Ledoux, J. (2020). *Duygusal beyin: duyguların gizemli dünyası*. (Çev. A. Uysal). İstanbul: Pegasus.
- Lin N. (1976) Foundations of social research, McGraw-Hill, USA.
- Machiavelli, N. (2011). *Hükümdar*. (Çev. N. Adabağ.), İstanbul: T.İ.B.
- Myers, D. G. (2017). *Sosyal psikoloji*. (Çev.S. Akfırat.)Ankara: Nobel.
- Nernekli, M. (2017). *Üniversitede okuyan öğrencilerde psikolojik dayanıklılık, beden imajı ve emosyonel yeme arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G. (2020). Eleştirilme korkusu psikotik bir bulgu olabilir mi? *Cukurova Med J*. 45(4):1875-1877.
- Özpolat, A. (2018). *Toplumsal korkular üzerine sosyolojik bir araştırma (Fırat Üniversitesi Örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Prokop, P. (2016). Universal human fears. *encyclopedia of evolutionary psychological science* (pp.1-5) https://www.researchgate.net/publication/309525886_Universal_Human_Fears (Ulaşım Tarihi: 19.09.2022)
- Puhl, R., Brownell, K. D. (2012). Bias, discrimination, and obesity. *Obesity*. 9:12 788-805 <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1038/oby.2001.108>
- Rubin, Z. ve Peplau, L. A. (1975). Who believes in a just world. *Journal of Social Issues*, 31(3), 65-90.
- Sarı, M. (2021). Göç etme nedeni olarak terör korkusu. Y. Sevim (Ed.). *Korku sosyolojisi*. İstanbul: Eğitim Sayar, K. (2021). *Her şeyin bir anlamı var. Olmak bilmektir*. İstanbul: Kapı.

- Sears, D., Freedman, J., Peplau, L. A. (1994). *Sosyal biliş*. (Çev. N. Koç, A. Dönmez). Ankara: Gündoğan
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/784989> (19.01.2022)
- Sennet, R. (2011). *Kapitalizmin yeni kültürü*. (Çev. A. Onacak). İstanbul: Ayrıntı.
- Şen, B. G. (2021). Çocuk ve korku (sosyolojik bir değerlendirme). Y. Sevim (Ed.). *Korku Sosyolojisi*. İstanbul: Eğitim.
- Todosijevic, B., Enyedi, Z. (2015). Socio-demographic and psychological determinants of political (in)tolerance: Hungary at the Dawn of the 21st Century. *June Psiholoska Istrazivanja* 18(1): 23-46.
- Üçer, A. (2013). *Küresel krizler ve hegemonya ilişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Wilcox, C., Jelen, T (1990). Evangelicals and political tolerance. *American Politics Quarterly*, Vol. 18 No. 1, January 25-46. Sage Publications, Inc.
- Yaşar, M. R. (2007). Yalnızlık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 17, Sayı: 1 Sayfa: 237-260.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Fırat Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun tarih 15.10.2021 sayı 21 ve karar 13 ile etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
